

MUNKÁCSY ÉS ROKONSÁGA

PANDUR JÓZSEF

Mezőkeresztest az ismertető útikönyvek megemlítik. Említik a templomot, a kastélyt, másképpen a Reök-kúriát.¹

Az 1913-ban szerkesztett birtokkönyv szerint ennek tulajdonosa Hofmann Gyula volt.² Apósa, Munkácsy Mihály nagybátyja, Reök Antal Cserépváron volt a Coubourg uradalom jószágkormányzója. Hozzá menekítette Leib Mihály feleségét, Reök Cecíliát és a gyermekeket Emilt, Aurélt, Gyulát, Mihályt és Gizellát.

Reök Antal legfiatalabb testvéreinek Cecíliának, majd sógorának halála után az árván maradt gyerekek közül Emilt vette magához. Takarékos ember volt, gazdatiszti jövedelméből birtokot vásárolt a Cserépvárhoz közeli Mezőkeresztesen. Feleségével Simits Constantiával és leányaival, Emíliával, Etelkával, Ilkával élt itt. Emília Hofmann Gyulához ment férjhez, Etelka Schmidt Józsefhez,³ Ilka Antony Ágostonnéként szerepel a család irataiban. Hofmann Gyula úgy lett birtokosa Mezőkeresztesnek, hogy 1913-ra kielégítette elhalt felesége testvéreinek örökséggel kapcsolatos követeléseit. Hofmann Gyula és Reök Emília házasságából öt lány született: Irén, Juliska, Emília, Etelka és Erzsébet. Irénből Weinberger Gusztávné, (†1940) Juliskából Munkácsy Emilné (†1970) Emíliából Noszticius Árpádné (†1948), Etelkából Hofmann Jenőné lett. Erzsébet nem ment férjhez, keménységéről volt ismert a „kisasszony”.⁴ Híre ment annak, hogy a világháború idején hátsólovát „besorozták”. Nem engedte idegen kézre jutni, inkább saját fegyverével vetett véget kedvenc állata életének. Hofmann Irénnek (Weinberger Gusztávnénak) három gyermeke született: Irén, a későbbi nevén dr. Farkas Gyuláné, s fiai: György és Gyula. Weinberger György és Leitner Margit házasságából született az ifjú Weinberger György, aki apja korai halála után nevelőapja: Szerémy Béla vezetéknévét vette fel. Szerémy György erdőmérnök, az a kései Munkácsy rokon, aki Pécssett él, megőrizte a családi „levelesládát”, iratokkal fényképekkel.

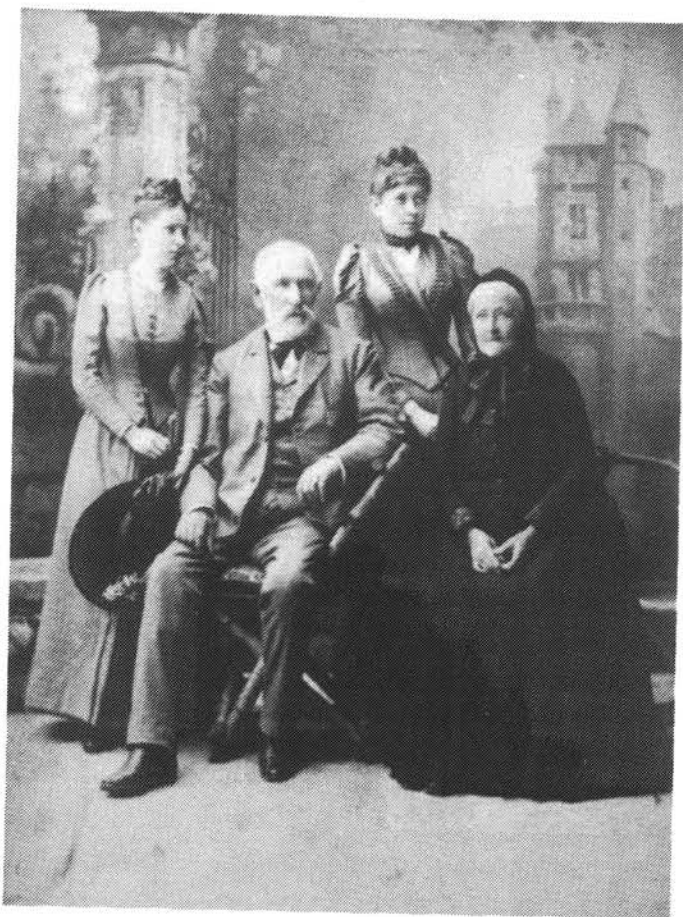
A mezőkeresztesi porta volt a családi találkozóhelyek egyike. Évente a Reökök, és a széles körű rokonság valamelyik testvérnél gyűltek össze. Gyakran Mezőkeresztesen találkoztak. A 12 ablakos földszintes ház a XIX. sz.-ban épült. Szembefordul a templom mellett elhaladó főúttal. A házat valamikor nagy gesztenyefák tarták, s rangos vaskerítés ölelte körül. Négyholdas kert húzódott meg mögötte. Az udvaron nyíló, vadszőlővel futtatott tornácon át lehetett a házba belépni.

1 Cseke László: Észak-Magyarország. Panoráma. 118.

2 Hofmann Gyula: 1913-ban birtokos Mezőkeresztesen. (Berecz Bertalan helytörténész közlése 1987. aug. 3.)

3 Munkácsy Mihály Gyászjelentésén a rokonok felsorolásából ismert

4 Szerémy György visszaemlékezése

1. kép. Reök Antal és családja

A belső térben a sok alakítás formált már, de néhány kétszárnyas ajtó idézi a kényelmes, kissé elterpeszkedő vidéki lét hangulatát. A 30-as évek felvételei őrzik a tapéták mintázatát, az ősnyák képeit, a plüss kanapét, a sublótokat, a szekrényeket, a lehúzható fehérburás lámpát, cselédet hívogató ebédlőcsengőt. Ez így volt egészen 1945-ig. Ezek a szobák látták vendégül többször Munkácsy Mihályt – a szóbeszéd úgy tartja –, az ajtórésen leste a háznépe a munkálkodó festőt, a neves rokont. A kúria a megyéé, majd 1952 után a Maszolaj olajkutató és termelő vállalat, később a tsz kezelésébe került irodaépületként.

Munkácsy Mihálynak Mezőkereszteshez fűződő kapcsolatát visszaemlékezések és levelek igazolják. Reök István, aki az árvák közül Miskát vette magához, (szigorú, zord nevelőatyaként tartják számon) nagy szeretettel egyengette öccse sorsát, tanácsokkal látta el, büszkén vette tudomásul annak sikereit. Leveleiben tájékoztatta minden fontos itthoni dologról, a Párizsban élő kedves rokont. 1875. május 12-én

2. kép. Munkácsy Emil

írja: „Mondom 15-én szombaton megyek Keresztesre, jól emlékezel, mikor Gerendásról szintén oda utaztunk, mily jól éreztük magunkat, mily jól mulattunk.”⁵

Néhány hónappal később, november 20-án újra említi Mezőkeresztest. „A napokban voltam Keresztesen, hol Ilonka menyegzőjét ültük. Férje Antony Gusztáv ügyvéd Kövesden. Derült, idővel derültek voltunk, s jól mindannyian hála Istennek”.⁶ Hofmann Irén, a 30-as években Baranyában élő menyéhez küldött levelében említi Munkácsy Mihály mezőkeresztesi látogatásait: „Hét éves voltam, amikor a Siralomház győzelme után először láttam Miskát Keresztesen, attól kezdve mindig tudom minden dolgát, s mindig volt nálunk, ha hazajött Párizsból.”⁷ Arról nem tudunk, hogy született-e kép ott, és volt-e a Reök-Hofmann család tulajdonában Munkácsy-festmény. Mára megváltozott a ház, kivágták a hatalmas gesztenyefákat, a faluban már kevesen emlékeznek rájuk, ha igen, akkor úgy emlegetik

„a kastély, a kúria – az, ahol a kisasszonyok laktak”. A katolikus temetőben együtt pihennek a család tagjai, Reök Antal és felesége, Hofmann Gyula és családja. A sír elhanyagolt, folyondárok takarják a márványobeliszket, a bozót is megkaszkodott a vaskerítésben.

Itt pihen Munkácsy Emilné Hofmann Júlia, aki 1869-ben született Mezőkeresztesen,⁸ s 18 évesen 1887-ben ment férjhez rokonához, anyja unokatestvéréhez, Munkácsy Mihály legidősebb testvéréhez Emilhez, aki 29 évvel volt idősebb nála. 1920-ban lett özvegy,⁹ s visszaköltözött Keresztesre. Hosszú életének évtizedeit ott töltötte, s itt halt meg 102 éves korában. Több fénykép őrzi emlékét. Egy esküvője idejében készült, egy 1935-ös felvétel a kúria udvarán Erzsébettel, egy másik családi körben, enteriőrben. Egyike volt azoknak, akik gondosan gyűjtötték a neves sógor ajándékait, leveleit. 1969 februárjában 100. születésnapján az Észak-Magyarország című újság írója Pusztai Éva kereste fel, beszélgetett el vele. A riportból tudjuk, hogy féltve őrizte Munkácsy Mihály rajzát, amely egy látogatás során készült 1896-ban Miskolcon. „Este vacsora után, készülő képéről, a Golgotáról beszélt. Gyorsan felvázolt egy darab papírra, csak úgy író tollal. Ez maradt tőle, mindössze ez a kis skicc a háború után... Akkor már súlyos beteg volt. Azon az estén nagyon rosszul

5 Reök István levele, 1875. V. 12. Levelek Munkácsyhoz – Munkácsyról. Békéscsaba. 1976.

6 Reök István levele, 1875. nov. 20. Levelek Munkácsyhoz – Munkácsyról. Békéscsaba. 1976.

7 Levél Szerémy György gyűjteményéből

8 A mezőkeresztesi plébánia anyakönyvéből

9 Munkácsy Emil halotti levele. Budapest, Krisztina-városi Római Katolikus Plébánia irata. 149/1988.

3. kép. Hofmann Antal

különösen akkor, amikor nehéz anyagi helyzete szükségessé tette azok eladogatását.¹¹ Utolsó éveiben a kastély közelében lévő kis házban lakott, távoli rokona Nemespanni Iván gondozta.

Edelényben 1969-ben még egy kisméretű háromfigurás kép került a rokonlátogatók elé, ezt a rajzot is Szerémy György mentő szándékkal megörökítette.

Munkácsy Mihályról és Juliskának sógorával történő utolsó találkozásról a családi levéltárban megtalált Hofmann Irén levele számol be.¹² A levél 1935-ben íródott, akkor, amikor megjelent Harsányi Zsolt *Ecce Homo* című könyve, azt a rokonság elolvasta, megvitatta, ekkor került sor a könyvből már nem, a pontosításra, korrektúrára. „Még a természetes fia halála sem úgy volt, mert ő azt nem otthon, hanem Pesten tudta meg, sürgönyileg; előtte való nap még nálunk ebédelt, (Cili nem) másnap jött a sürgöny, ez volt a kegyelemdöfés az ő már úgyis meghibbant fejének... alig bírta annyira lecsendesíteni, hogy két nap múlva elutazhatott oda Cili és Malonyay, (ezt az utat röviddel aztán leírta M.) Bádenben megcsinálták vele a végrendeletét, amit aztán hiába támadtak meg Emilék. Párizsban két nap és éjjel feketekávéval tartották ébren, azt az ügyis ideges, örült teremtetést, hogy a legkisebb vázlatát is aláírassák vele, mert csak így volt értéke! Akkor aztán elvitték az örültek házába, hogy Juliska és Emil felkeresték, de nem ösmert rájuk, csak viszonzta a kalapemelést, aztán rögtön a virágágyakat lépkedte keresztül. – Cili pedig élvezte a vagyont, amit az ő rokonai kaptak. Szegényt hazahozták, állítottak neki nagy sírem-

lett. Most is látom, ahogy a mostohalányommal éjnek idején elindultunk a városba gyógyszerért...” A riportban közölt rajz az elhangzottak után gyorsan gazdát cserélt, mert ugyanabban az évben nyáron, a pécsi rokon Szerémy György fiával meglátogatta Edelényben Dr. Farkasné Weinberger Irént, aki Juliska unokahúga volt, a rajzot már ott látta, lefényképezte. Szerémy Györgytől tudjuk azt is, hogy nagyanyja testvérétől Juliskától értékes ajándékot kapott esküvőjére, egy francia nyelvű Munkácsy-tanulmányt, a festő ajánlásával „Kedves húgomnak Juliskának – Miska”. A könyvhöz a háborús években Öskün nyoma veszett. A visszaemlékezésekből tudjuk, hogy ha valaki tudni akart valamit a festőről, Juliskához sietett. A tudakozók gyakran méltatlankodtak, mert „gyakran” Juliska csak készült, bogarászott az írások között. „Munkácsy Mihály apja és anyja arcképét is őrizte hosszú ideig.”¹⁰

A 60-as években is sokan keresték fel Munkácsy Emilné Keresztesen, kértek és kaptak, vásároltak tőle relikviákat,

10 Weinberger Györgyné: Hofmann Irén levele (Szerémy György gyűjteményében)

11 Nemespanni Ivánné (Budapest) közlése

12 Weinbergerné, Hofmann Irén levele, Szerémy György gyűjteményében

léket, azt hiszem ledöntené, ha láthatná. Miskolcon a szülei sírjára állított Miska sírkövet, a város átvette, örök rendben tartásra, de ha mi nem tisztítjuk, nem néz rá senki, éppen szóltam Borisnak, akkor kisperték kicsit, azóta semmi.” A levél írója úgy vélekedik, hogy az ismert Reök Cecília-ról készült Munkácsy rajz „nem Miska édesanyjának arcképe, hanem nagynénjéé, anyja nővéréé, Steinerné Reök Bertáé, akit a rablók úgy megkínóztak, hogy belehalt. A Reökök hatan voltak testvérek, Berta volt a legidősebb, Cili, Miska anyja a legfiatalabb, ezeket nem ösmertem.”

Írt egyébről is: „Pista b. lánya özv. Zsilinszky Mihályné Reök Ilka, az a második hiba a könyvben, persze csak családi, nem történelmi szempontból, hogy ő nem volt kint soha Párizsban Miskáéknál, hanem az Emil b. lánya Mariska volt ott pár

hónapig, míg Cilit ki nem üldözte, hiszen magyar és rokon volt, hazafelé Párizsból bejöttek Emillel hozzánk, akkor ők Lőcsén laktak, s mi frissen hallottunk mindent, mondhatom csúf lelkű asszony volt, de hiszen ezt az ország-világ tudta, neki Miska csak lépcső volt a magasba, de biztos, hogy Miskának, aki oly állhatatlan volt, ő is lépcső volt, Miska kereste a pénzt, adta a hírnevet, ő pedig tudta érvényesíteni”.

A családi levelesládából Hofmann Júlia és Munkácsy Emil esküvőjét idéző kép mellett Emil korábbi időből származó fényképe is előkerült. Ez Miskolcon készült a neves Szinay műteremben.

Emil, aki Munkácsy Mihály legidősebb testvére volt 1840-ben született Ungváron.¹³ Csintalan, eleven gyermek volt, játszótársait gyakran buzdította csatározásra, s Aurél öccsét egyszer egy kútba is leengedte. Erről Munkácsy Mihály is beszámol Emlékeim című írásában. 1852-ben Cserépvárra került Reök Antalhoz, iskoláit Miskolcon végezte, özv. Pappnénál volt kosztosdiák, aki egy alkalommal a beteg Miskát is gyógyította. A testvérek elszakadtak egymástól, 20 éven át nem is látták egymást. Végvári Lajos írja: „Aurél Munkácsy idősebb, Emil a fiatalabb bátyja. Aurél korán meghalt, Emil a 70-es évek elején újból felvette a kapcsolatot öccsével. Több levélben beszámol neki a testvérek szenvedésteli életéről, a szülők halálának körülményeiről.”¹⁴ Czeglédi Imre kutatása derített fényt Emil életútjára, tőle tudjuk, hogy pénzügyörként dolgozott Bártfán, Eperjesen és Lőcsén.

Emil is érdeklődött Miska után, megtudta párizsi címét és 1873-ban levelet küldött öccsének. „Szeretett öcsém! Huszonhárom év telt el azon nap óta, melyen családunkat szeretett jó atyánk elhunytá következtében a legvégső csapás érte, és ez

4. kép. Munkácsy Mihály nagynénje, Steinerné Reök Berta

13 Krisztinavárosi Római Katolikus Plébánia halottlevele.

14 Munkácsy Mihály: Emlékeim, 1950. 20.

5. kép. Reök István

volt azon napon, melyen szörnyeteg mostohánk által a szülei házból kiutasítva, mi testvérek bánatteljes szívvel talán örökre búcsúzáunk, Azon a napon tehát, melyen jó atyánk feledhetetlen jó anyánkat sírjába követé, elszéledtünk és egymást többé nem láthatuk”.¹⁵

Reök István 1865. júl. 8-án keltezett levelében Miskát arról tájékoztatja, hogy: „Emil mindig finác, éspe-dig közlegény, még ott sem tudja felebb vinni.”¹⁶

Nyolc évvel később 1873. szept. 3-án Párizsba ezt írja: „Ami Emilt illeti, ő pénzügyőri szemlész, folyamodhatott előmenetelért, de legfellegbb egy pesti út költségébe kerülhetett. Ő Anti szerint komolyodott és sorsával ki van békülve.”¹⁷ Ismét Czeglédi Imrét idézzük: „Amikor Munkácsy vagyonos emberré vált, gyakran segítette Emilt egy-egy pénzküldeménnyel”.¹⁸

A testvérek 1874-ben találkoztak először sok év után Békéscsabán nagybátyjuk Reök István házában, ott mutatta be Munkácsy Mihály feleségét a rokonoknak. A segítség más formájára

is rábukkanunk a testvéri kapcsolatokban, ha olvassuk Reök István újabb levelét. 1875 nov. 20-án írt levélből tudjuk, hogy valamiféle javadalom, vagy örökségről történő lemondást tervez a festő Emil bátyja javára. „Apropos! Pali említette, hogy a lemondási irat, amelyet küldték Emil javára, nem kielégítő, nemis azt notar előtt kell csinálni és a követségénél legalizáltatni. Tedd meg ezt, hogy az ügy rendbejőjön, mert addig Emil az örökségnek nem ura”¹⁹

Emil Eperjesen nősült, 3 gyermeke született: Mariska, Sándor és Emília. Felesége korai halála után 1887-ben újra nősült, ekkor vette feleségül rokonát: Hofmann Juliskát. Fiatal telességével a millennium idején Miskolcon éltek. 1900 körül Nagybecskerekén dolgozott, majd Pestre került, a Pénzügyminisztérium tisztviselője,²⁰ pénzügyőri felügyelő lett. Budán laktak az Alkotás u. 18 sz. házban. Itt halt meg 1920. május 1-én.²¹ Ugyanazon a napon, mint öccse, csak 20 évvel később.

1920. május 3-án temetik el a Kerepesi temetőben, később áthelyezték a Farkasréti Kolumbáriumba, majd a Fővárosi Tanács, a Magyar Nemzeti Galéria és a

15 Czeglédi Imre: Munkácsy Békéscsabán, 1975. 13.

16 Levelek Munkácsyhoz – Munkácsyról. Békéscsaba. 1976. 9.

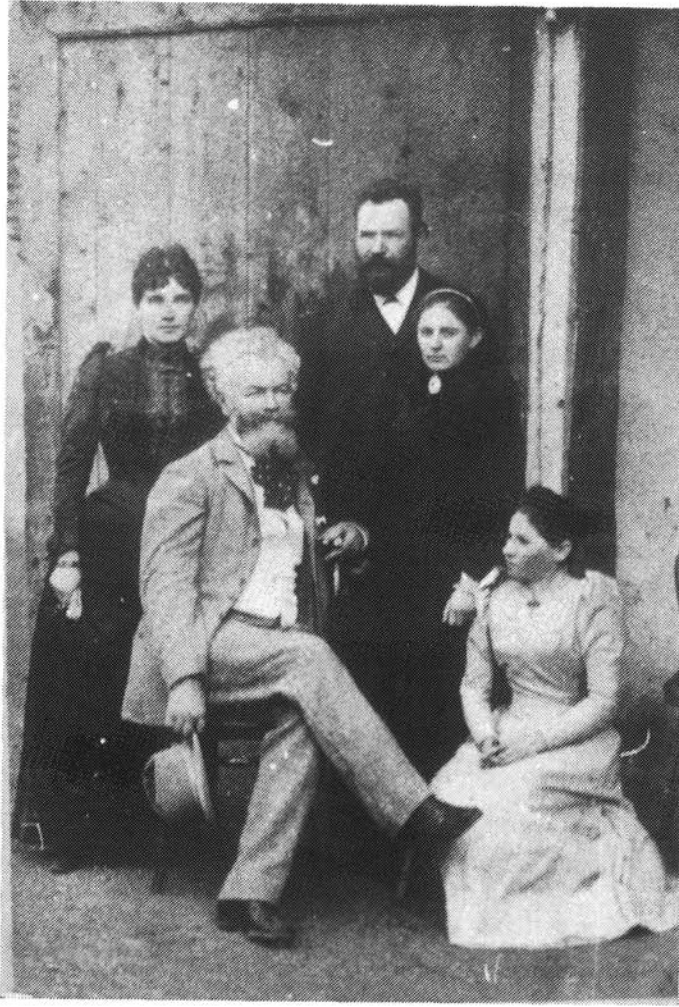
17 Levelek Munkácsyhoz – Munkácsyról. Békéscsaba. 1976. 75.

18 Czeglédi Imre közlése 1987.

19 Levelek Munkácsyhoz – Munkácsyról. Békéscsaba. 1976. 100.

20 Dr. Czeglédi Imre közlése

21 Krisztinavárosi plébánia adata. 149/1988.

6. kép. Munkácsy Mihály Mezőkövesden

Fővárosi temetkezési intézet egyetértésével a Szerémy család jelenlétében újra temették 1988. április 7-én a Kerepesi úti sírkertben, ahol Munkácsy Mihály síremlékét övező borostyánnal borított részben helyezték el urnáját.²²

Munkácsy Mihályt 1890-től a Honfoglalás nagy pannójának tervei foglalkoztatják. „A szükséges történelmi és archeológiai adatok beszerzésével egyidőben Munkácsy külön műtermet építtetett Nevellyben. Hozzáfogott, hogy megfelelő antropológiai adatokat gyűjtsön. Elindult Magyarországra, s október 2-án 1891-ben, ezt

²² Magyar Nemzeti Galéria levele 863–1357/1987, A Fővárosi Temetkezési Intézet igazgatójának levele: 21/877, 1455/987. Orbán Lívia közlése (Magyar Nemzeti Galéria Adattára 1988. III. 25.)

írja feleségének: „Remélem, hogy mentől hamarabb megkezdhetem vándorutamat az országban, és típusokat kereshetek.”²³ Titkára Écsy Ferenc József festő és fényképész kísérte el és rendre fényképezte a Munkácsy kívánsága szerint beállított modelleket – írja Kürti Katalin.²⁴ Együtt jártak Nagykovácsiban, Szentesen, Csongrádon, Kolozsvárott, Vajdahunyadon, Tiszadobon, Tökete-rebesen. Október 16-án beszámolt feleségének útjáról. „Ma este utazom el ha lehet, de holnap reggel biztosan Miskolcon át, ahol szintén egy napig maradok, és Anti bácsinál is.”²⁵ Reök Antal nagybátyjának meglátogatását is tervezi Mezőkeresztesen. Két nappal később már Miskolcra ír: „Ma éjjel egy órakerkezttem, első utam a temetőbe vezetett és aztán megnéztem a várost. Kértem, hogy ne rendezzenek semmi fogadtatást, de egy összejövetelet holnap este a polgármesternél nem utasíthattam vissza. Majd élőszóval mondom el mindent, mert nincs sok időm írni.”²⁶

A Borsod-megyei Értesítő 43. száma 2. oldalán hírt ad az eseményről. „Munkácsy Miskolcra. Az elmúlt napok legérdekesebb újdonsága, Munkácsynak Miskolczi időzése. Tudvalevő dolog, hogy a nagy művész jelenleg alapokat keres és felvételeket tesz a honfoglalás cz. freskójához, amely az új Országház számára lesz festve. Vasárnap virradóra érkezett Munkácsy Miskolcra és emiatt minden küldöttségi tisztelegés elmaradt, a mi ellen különben ő már eleve határozottan tiltakozott. Testvéréhez Munkácsy Emil pémezgyőri biztoshoz szállt. Másnap reggel szülői sírját látogatta meg, majd a rokonok látogatását fogadta. Ugyancsak vasárnap de. a városban sétakocsikázást is tett testvérével a mely alkalommal Schabinszky fényképezést is felkereste, hogy részére a másnapi miskolczi vásár alatt a vásáros közönség közzül felvételeket tegyen. Délután ugyancsak testvérével a Hámor-szép völgyét látogatta meg, s felette gyönyörködött e táj ritka szépségében. A vásárban már vasárnap du. megfordult, azonban még akkor felvételeket nem csinálhatott. Hétfőn huzamos ideig forgolódt a vásárban Schabinszky fényképpszel, s lett is eredménye körütekintésének, mert mintegy 20 db fényképet szerzett be a melyek egyes tipikus köznapi alakokkal, közöttük gömöri tótokat is ábrázolnak.

7. kép. Munkácsy Mihályne

23 Munkácsy Mihály válogatott levelei. 1952. 172–173.

24 Sz. Kürti Katalin: Munkácsy Mihály, Krisztus Trilógia 50.

25 Munkácsy Mihály válogatott levelei 1952. 175.

26 Munkácsy Mihály válogatott levelei 1952. 176.

Kedden reggel a 9 órai gyorsvonattal utazott el. Eleinte Szegedre akart menni, azonban az ottani polgármestertől értesítést kapott, hogy az előre kitűzött időt egy pár nappal halassza el, mert fogadására még nem készültek el egészen. Erről ő éppen azért, mert nagyon készültek fogadni, Szegedre nem ment, hanem M.-kövesdre. Ide vele ment testvére Emil és Schabinszky fényképész is. Gassner Gyula főszolgabíró Miskolcra értesítettet a művész érkeztéről és szándékáról, hogy t. i. itt is felvételeket akar eszközölni, ugyanazért Kövesdről és Tardról számos igazi matyó alak rendeltetett be.”

A 3. ik oldalon így írnak Munkácsyról: „Munkácsy lefényképeztetett itt időzése alatt, Schabinszky fényképész által a mi azonban csak úgy titokban történt, mert Schabinszky kérte ugyan a művészt, hogy engedje magát lefényképeztetni, de Munkácsy nem akart erre ráállni. Került mégis egy pillanat, a melyben Munkácsy nem is gondolva, az ügyes Schabinszky által lefényképeztetett. Még nem volt alkalmam megtudni, hogy minő sikerrel.” Az említett 21 db fénykép és a Munkácsyról készült felvételek a miskolci Herman Ottó Múzeum archívumában megtalálható.²⁷

Ezt a kollekción gazdagítja, egészíti ki a bemutatásra kerülő két felvétel, bizonyítható, hogy ezek is Schabinszkytól származnak. Az első kép Dr. Ónody Magdolna tulajdona, a második Szerémy György gyűjteményéből való. (Ezt is Edelényben kapta nagynénjétől 1969-ben.)* Ott Edelényben akkor került sor a képen látható társaság szereplőinek azonosítására. Balról kezdve: Munkácsy Mihály mellett Munkácsy Mariska, Emil lánya, az álló nőalak Gaszner Gyuláné Kóczián Paulina, mellette Munkácsy Emil, majd két ismeretlen, az álló férfi: Gaszner Gyula, mellette lánya: Gaszner Irén, háttal a fényképen fehér ruhában Hofmann Erzsébet, mellette háttal sötét ruhában Munkácsy Emilné, Hofmann Juliska.

A felvétel a mezőkövesdi Gaszner-ház udvarán készült, a neves vendég tiszteletére rendezett ebéden.

A Gaszner család 1870-től ismert volt Mezőkövesden. 1878-ban született a képen látható Irén. Egy évvel később született egy fiuk is: Gyula. Reök Antal lánya Etelka volt a keresztanyja az újszülöttnek, a keresztapa a későbbi férj: Schmidt József földbirtokos.²⁸ A családi dokumentumok között ismert egy másik felvétel is Munkácsyról: Sz. Kürti Katalin is közli a Trilógiáról írt könyvében. Véleménye szerint 1874-ben készült kép Munkácsy Mihályt rokonai körében látjuk. A kép minden bizonnyal ott Mezőkövesden készült 1891. október 20-án kedden Gasznerék házában. Ugyanazok a személyek, ugyanabban az öltözékben, amelyben volt előtte nap, amikor Schabinszky lencsevégre kapta, vagy ahogyan a korabeli újság írja, amikor „Munkácsy lefényképeztetett.”²⁹ Munkácsy Mihály többször megfordult Pécsen, a Nepomuk u. 29-ben lakott, édesanyja testvérénél, Reök Lajos nyug. hercegi ügyész családjánál. A népes családban öt lány volt: Júlia, Sarolta, Ilka, Irén, Gabriella és egy fiú: Sándor. Először 1863 augusztusában volt a háznak vendége, majd visszatért ide 1865-ben és 1867-ben is.³⁰

Pusztai József kutatómunkájának köszönhető néhány információ. A család büszke volt vendégére, magukkal vitték barátaikhoz, szüretre is, a Hattyú-házba, a Vigadóba, ahol a Pécsi Dalárda hangversenyét is meghallgatta. Megismerkedett a neves pécsiekkel, Németh Béla történésszel, Mayer Móric pécsi tanárral, rajzolt, festett, a szíves vendéglátást, hűgának kedvességét, portréfestéssel viszonzta. Is-

*A képet kötetünk Ónody Magdolna írásánál tartalmazza. Szerk.

27 *Kilián István*: Munkácsy Mihály Miskolcon. A Herman Ottó Múzeum Közleményei. 1969. Miskolc

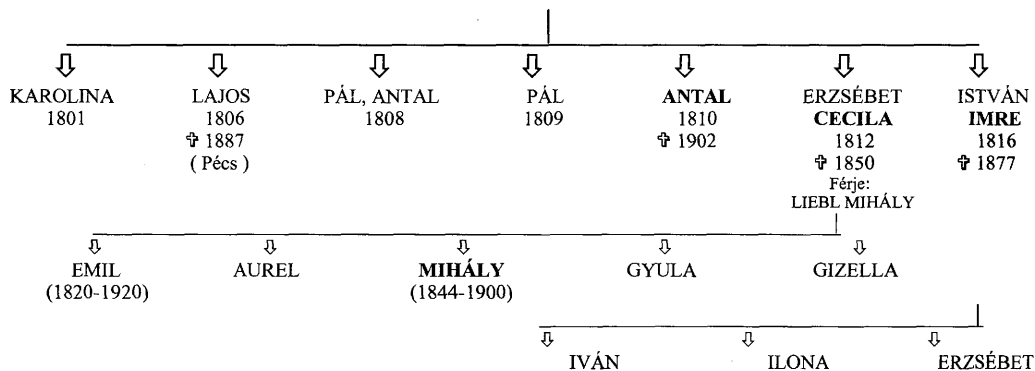
28 Mezőkövesdi plébánia közlése. 1987. okt. 20.

29 A kép alján felirat: Schabinszky és Társa. Miskolcz

30 *Pusztai József*: Munkácsy Mihály Pécsen. Dunántúli Napló, 1974. febr. 20.

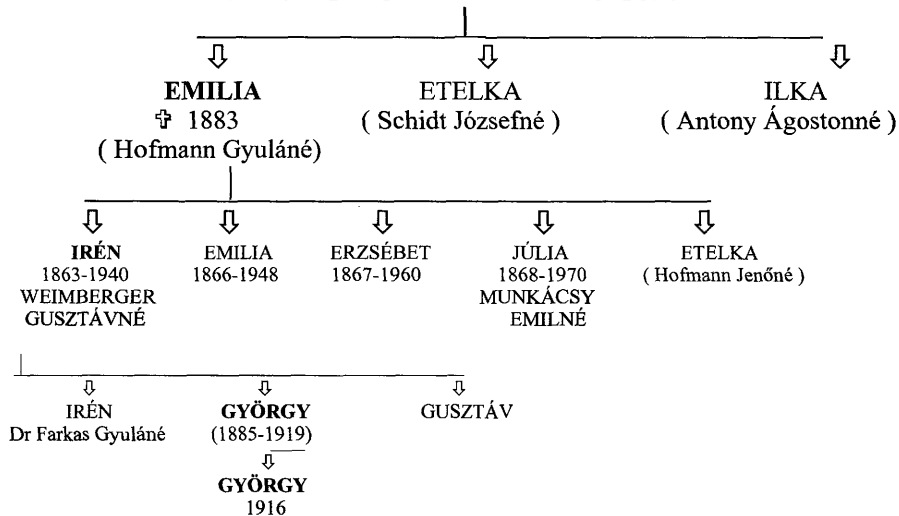
MUNKÁCSY MIHÁLY ROKONSÁGA /ANYAI ÁGON/

REÖK THEOFIL - SZÉLIG ANNA
/Házasságkötés 1800 -ban MÁNDOKON/

MUNKÁCSY MIHÁLY ROKONSÁGA /ANYAI ÁGON/ II.

REÖK ANTAL - SIMITS CONSTANTIA
/ 1810-1902/ † 1893

merjük Reök Lajos és felesége Miticzy, Jánosy Júlia és a lányok portréját is.³¹ Levelet küld Pestről, Münchenből, a kedves „angyalkáknak”, unokatestvéreinek. 1868-ban így ír: „Most márpedig csak az a kérdés, hogy melyik részében a hazának fogok megismerkedni a szabadsággal. Pesten-e, vagy Gerendáson, vagy ha megengeditek, kedves köreitekben. Ez azonban legkevésbé lehető, mert hazautazásom fő célja az volna, hogy egy pár tanulmányt fessek a magyar életből, ezt pedig az ország más részében bővebben talállok, így Baranya megyében.” Hát Ti, édes jó angyalkáim, hogy töltitek a nyarat? Kijártok-e a szép estéken a kedves emlékezetű sétányra, vagy a megyeri malomba; képzeim be sokszor felkeresik a kedves helyeket!³² Később elmarad a levélírás, s Reök Istvánnak kell figyelmeztetni Miskát Békéscsabáról: „Lajoséknak írsz valahára? Ideje is megemlékezni azon rokoni meleg fogadtatásról, melyben részesültél, s mellyel dicsekedtél s méltán.”³³

A pécsi rokonsággal megszakadt a kapcsolat, valamiféle nézeteltérés, vagy egy atyai megfeddés lehetett az oka. Reök Lajos betegeskedett, s csak abban bízott, ha unokaöccse meghallja halálhírét, kibékül az ő emlékével.³⁴ Reök Lajos 1887. jan. 28-án halt meg Pécsen, ezt az adatot a pécsi evangélikus parókia halotti anyakönyve őrzi.

Lenkei Lajos pécsi újságíró 1889-ben felkeresi Munkácsy Mihályt Párizsban. A festő szeretettel beszél pécsi emlékeiről, az ismerősökről, a rokonokról, érdekli a Székesegyház újjászületése, örül annak, hogy neves festőtársai is kaptak megbízást, így Székely Bertalan és Lotz Károly. Megjegyezte, hogy ő is szívesen vállalkozott volna a freskók elkészítésére.³⁵

Ma Pécsen Munkácsy Mihály emlékét Szerémy György gyűjteménye is őrzi és a Munkácsy Mihály u. 31-es házon egy emléktábla itt-tartózkodását is megőrökíti. Ezen ez áll: „E házban lakott Munkácsy Mihály 1865-ben. Messze időig álljon ez emlék, s lelkesedésre gyűjtva a honfi szívet, fönnen hirdesse nevét.”